

Specific Character of Integrated Study of Literary Criticism in Professional Training of Future Teachers of Ukrainian Language and Literature

Специфіка інтегрованого вивчення літературознавчих курсів у професійній підготовці майбутніх вчителів української мови та літератури

Овдійчук Лілія,

кандидат педагогічних наук, доцент
докторант кафедри української і
зарубіжної літератури та методики
навчання

Ovdiichuk Lilia,

Ph.D. in Pedagogy, Associate
Professor, Doctoral Candidate of
Department of Ukrainian and
Foreign Literature and Teaching
Methods

lilia_regi@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5337-6613>

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Pereiaslav-Khmelnytsky
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University
30, Sukhomlynskyi Str.,
Pereiaslav, Kyiv Reg.,
Ukraine, 08401

Abstract

Due to the large amount of information and high development of computer technologies in social life of millennium, there is a need to active search of adaptation of modern education to challenges of civilization. An important aspect of solving this problem in educational field is integration processes. This article deals with the retrospective analysis of scientific literature concerning the problems of integration in educational activity from classical pedagogy in the context of complex study of subjects, connections among them, combination of different forms of activity to the up-to-date research which have developed theoretical and methodological foundations of usage of unifying systems in teaching different disciplines in educational institutions, in particular, higher education. The author made clear the commonest types of integration in education, their classification according to levels, forms and means. It was well-grounded the principal approach to study of literary criticism disciplines on the basis of integration. The analysis of the educational professional program, curriculum, steering documents of educational components for training bachelors of the specialty 014 Secondary education (Ukrainian language and

literature) was conducted and concluded that literary criticism disciplines are integrated at the level of content, competences and program results. On the base of experience of literary criticism disciplines teaching the author proposes her own model where the processes of content integration, teaching and learning are combined. The content integrates at the interdisciplinary level: theoretical, historical and literary courses, "Folklore" and "Children Literature" on the basis of common objects and subjects of study (work of art, literary processes) and with disciplines of the general cycle ("Philosophy", "History and Culture of Ukraine", "Pedagogy", "Psychology") on the basis of common themes (general features of a certain historical period), concepts (outlook, personality), ideas. The article describes the peculiarities of integrating forms of teaching (classroom activities and individual work), methods (traditional and interactive), innovative technologies (personally-oriented, project-based, critical thinking) in the process of studying literary criticism disciplines, which take place under the condition of active interaction of teaching subjects and learning. The proposed model has been tested by a researcher in teaching and the certain results in formation of an integrative component of literary criticism competence were testified.

Key words: *literary criticism disciplines, integration of content, integration of teaching and learning processes, future teachers of Ukrainian language and literature, integration component of literary criticism competence.*

Актуальність теми дослідження. У зв'язку з перенасиченням інформацією та високим розвитком комп'ютерних технологій у суспільному житті на межі тисячоліть постала потреба активних пошуків адаптації сучасної освіти до цивілізаційних викликів. Важливим аспектом вирішення цієї проблеми в освітянській галузі є інтеграційні процеси. У контексті сучасних тенденцій розвитку освіти, зокрема, професійної педагогічної, цей аспект пов'язаний з інтеграцією змісту, форм, методів навчання з процесом взаємодії суб'єктів викладання та учіння (Нічишина В., 2014).

Постановка проблеми. Майбутній учитель української мови та літератури має бути озброєний фактичними знаннями та навичками з предметів циклу загальної та фахової підготовки, зокрема з історико- та теоретико-літературних курсів, добре володіти літературознавчим інструментарієм, сучасними інноваційними методиками, інформаційно-комунікаційними технологіями, критичним та системним мисленням, особистісними цінностями, тобто володіти загальними, фаховими, предметними компетентностями. Для реалізації таких цілей необхідний системний підхід на основі упровадження в навчальний процес інтеграційних технологій. Застосування інтегрованого підходу в освіті майбутніх учителів-філологів є актуальним і недостатньо розробленим, що й спонукало з'ясувати проблему специфіки вивчення дисциплін літературознавчого циклу на засадах інтеграції у фаховій підготовці майбутнього вчителя української мови та літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтеграції бере початок від класичної педагогіки з ідеї про взаємозв'язки між предметами, науковими знаннями, видами діяльності у працях І. Гербарта, Дж. Локка, І. Песталоці, Д. Ушинського.

У ХХ ст. значного поширення набуло проблемно-комплексне навчання у (20-30-і рр.), згодом у 50-70-их рр. його замінило навчання, яке було організоване із застосуванням міжпредметних зв'язків, основи якого заклали Н. Антонова, Г. Батурина, Г. Беленський, Н. Борисенко, І. Зверев, П. Кулагіна, Н. Лошкарьова, В. Максимова, Ю. Самарін, В. Сухомлинський, В. Федорова. Наприклад, В. Сухомлинський у своїй педагогічній практиці (уроки мислення на природі) використовував поєднання різних видів діяльності: спостереження, читання, мовлення, мислення і заклав теоретичні основи для вирішення цієї проблеми. Саме з міжпредметних зв'язків виникло поняття «міжпредметна інтеграція», яка репрезентувала навчальний процес як цілісну систему. Тепер міжпредметні зв'язки трактуються як один із аспектів інтеграції або є її засобом.

Інтеграція в освіті як науковий термін з'явився у 80-90-их рр. минулого століття. Серед зарубіжних педагогів цією проблемою займалися Р. Канвей, В. Кніпп, М. Ліпман, Г. Метьюз, Д. Текер, Х.-Л. Фрезе, М. Тоззі, акцентуючи на розвивальному аспекті інтеграції, її зв'язку з розвитком критичного мислення.

Сучасний стан досліджень свідчить про новий сплеск зацікавлення інтеграційними процесами у викладанні на нинішньому етапі реформування освіти усіх рівнів. Спостерігається різновекторність наукових пошуків: А. Данилюк, С. Гончаренко, Ю. Мальований, О. Сергєєв у своїх працях, розкриваючи методологічні основи навчального процесу у вищій школі, фокусують увагу на проблемі реалізації міжпредметних зв'язків в межах предметно-диференційованої системи; І. Козловська, В. Максимова, Ю. Стиркіна вбачають розвиток ідеї міжпредметних зв'язків через координацію навчальних предметів на спільності навчально-пізнавальних цілей. До можливого процесу інтеграції на основі об'єднання кількох предметів в один за спільним об'єктом вивчення схильні Т. Гладюк, С. Гончаренко, Ю. Дик, М. Іванчук, В. Ільченко, І. Козловська, Н. Нетребко, А. Пінський, Г. Семенюк, В. Сидоренко, Я. Собко, А. Степанюк, В. Усано. Йдеться про синтетичний курс, у якому об'єднано комплекс теоретичних положень, ідей з різних дисциплін, сформованих універсальних умінь та навичок, які є результатом інтеграції.

У низці наукових досліджень автори відстоюють формування системи предметно-інтегративного навчання (С. Гончаренко, Ю. Жидецький, М. Іванчук, С. Клепко, Я. Кміт, І. Козловська, О. Комар, Р. Мустафіна, В. Нічишина, О. Сергєєв, В. Сидоренко, Я. Собко, Ю. Стиркіна, М. Чепіков, Л. Шаповалова, В. Якиляшек, Т. Якимович), тобто взаємодоповнення процесів інтеграції та диференціації. Така дидактична система не відкидала б «диференціацію в навчанні, а доповнювала її на основі інтеграції, що більшою мірою ніж традиційне попредметне навчання

сприяло б вихованню широко ерудованої молодшої людини, якій притаманний цілісний світогляд, здатність самостійно систематизувати наявні знання і нетрадиційно підходити до вирішення різних проблем.

Такий спосіб розгортання інтеграції не ламає традиційний набір навчальних дисциплін, дає можливість подолати наслідки ізольованого їх вивчення та більшу ймовірність досягнення високого рівня якості знань студентів» (Нічишина, 2014: 181)

Нові можливі моделі інтеграції розглядаються вченими через міждисциплінарний підхід, який інтегрує методи, моделі, дані з різних дисциплін.

Різні аспекти інтегрованого підходу у професійній підготовці фахівців у закладах вищої освіти апробували Д. Власов, М. Дзюбенко, Л. Дольнікова, Л. Ємчик А. Калініченко, Я. Кміт, А. Колот, З. Курлянд, П. Лернер.

Найбільш ефективною в системі професійної підготовки є, на думку Д. Власова, інтеграція інформаційних і педагогічних технологій, оскільки майбутньому спеціалісту необхідно приймати виклики сучасного діджиталізованого суспільства. Окремі дослідники вважають, що назріла потреба розробляти інтегративну технологію, яка вирішить проблему сучасної професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

Отож, система вищої професійної освіти постійно перебуває у процесі апробування різнобічних інтеграційних методик на рівні предметів, методів, технологій, взаємодії суб'єктів викладання та учіння, однак можливості інтеграції ще не вивчені тією мірою, щоб вважати питання вичерпаним. Це стосується підготовки фахівців різних галузей, зокрема, й бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література).

Процес професійної підготовки майбутніх вчителів української мови та літератури у різних його аспектах досліджували Л. Базиль, М. Вовк, Н. Волошина, Н. Голуб, О. Горошкіна, А. Градовський, Г. Клочек, С. Жила, О. Ісаєва, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, В. Коваль, О. Куцевол, Н. Побірченко, Н. Остапенко, Н. Романишина, О. Семенов, Т. Симоненко, А. Ситченко, І. Соколова, Б. Степанишин, Г. Токмань, Ф. Штейнбук та ін. Застосування інтеграційного підходу у професійній освіті бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова та література) предметом спеціального дослідження не було. Частково це багатоаспектне явище розглядалося Н. Романишиною у контексті можливості інтеграції навчальних дисциплін на літературознавчій основі, О. Куцевол певною мірою розкрила аспект поєднання інноваційних форм і методів навчальної діяльності студентів з уже традиційними і достатньо апробованими формами і методами викладання у вищій школі (наприклад, інтегративна лекція (лекція удвох)). Проблему інтеграції засобів ІКТ у систему професійної освіти майбутніх учителів української мови і літератури досліджують О. Кучерук, С. Караман, О. Караман, Н. Віннікова.

Аналіз наукової літератури виявив різноманітні підходи до тлумачення самого терміну у залежності від контексту його досліджень. У

«Словнику іншомовних слів» подано таке загальне тлумачення слова *integratio* (лат.) – поповнення, відновлення – 1) об'єднання в одне ціле будь-яких окремих частин мови (1974: С. 286–287). Педагогічний словник це поняття трактує як процес зближення і зв'язку наук, що відбувається водночас з процесами їх диференціації (2001).

Учені розрізняють інтеграцію змісту навчального матеріалу за рівнями: міждисциплінарну – синтез фактів, понять, принципів двох і більше дисциплін; внутрішньо-дисциплінарну – інтеграція понять, знань, умінь та навичок в межах окремої дисципліни; трансдисциплінарну – синтез компонентів основного і додаткового змісту освіти.

Щодо підходів до визначення змісту інтеграції у фаховій підготовці вчителів, то основних є два і суть їх у тому, що «під змістом інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів у вищій школі слід розуміти єдність процесів інтеграції змісту, форм та методів навчання і процесу взаємодії суб'єктів викладання та учіння при домінуючому значенні процесу інтеграції змісту» (Нічишина, 2014: 178–179).

Мета статті – визначити основи інтегрованого вивчення літературознавчих курсів у професійній підготовці майбутніх вчителів української мови та літератури, види та рівні інтеграції.

Матеріал і методи досліджень. На основі означених класифікацій спробуємо визначити засади інтегрованого вивчення літературознавчих дисциплін у професійній підготовці майбутніх учителів української мови та літератури. До циклу літературознавчих дисциплін належать теоретико-літературні («Вступ до літературознавства», «Теорія літератури», «Основи віршознавства»), історико-літературні курси («Історія української літератури», «Історія зарубіжної літератури», «Літературне краєзнавство»), а також «Фольклор» і «Дитяча література», «Виразне читання». Ці предмети є нормативними і базовими у професійній складовій навчального плану підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). До переліку курсів вільного вибору студента включено такі літературознавчі курси: «Теорія і практика аналізу художнього твору», «Індивідуальний стиль письменника: теорія і практика вивчення (вибірка нормативних та вибіркового дисциплін зроблена з навчального плану Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (Навчальний план, 2018). Взаємозв'язок між цими предметами забезпечується тим, що теоретико-літературні курси, зокрема, «Вступ до літературознавства», який викладається на 1 курсі, декларує мету – «ознайомити студентів з основними закономірностями літературної творчості, принципами та особливостями функціонування літературно-художніх творів, сформувати навички інтерпретації та аналізу літературно-художніх творів» (Робочі програми освітніх компонентів, 2019), – формує ґрунт для вивчення історико-літературних курсів, «Дитячої літератури», «Фольклору». Адже ці дисципліни, які також викладаються на першому курсі, репрезентують етапи становлення літератури, основні тенденції її розвитку, а також творчість представників певного періоду. У

студентів під час вивчення літературознавчих дисциплін формуються спільні фахові компетентності, що відображено в освітній професійній програмі: «здатність критично осмислювати нові художні тенденції, використовувати фахові знання з літератури, уміння й навички в галузі порівняльного літературознавства для аналізу літературного процесу» (Освітня професійна програма, 2018). Програмні результати навчання з дисциплін «Вступ до літературознавства», «Історії української літератури (періоди давньої літератури та літератури першої половини ХІХ ст.)», «Історія зарубіжної літератури (античний період, Середньовіччя, Ренесанс)», «Дитяча література», які вивчаються упродовж 1-2 семестрів, можна звести до спільного знаменника, оскільки вони передбачають сформовані «вміння у студентів застосовувати різні види аналізу художнього твору, визначати його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури» (Освітня професійна програма, 2018). Програмні результати вивчення курсу «Фольклор» відповідно також передбачають застосування студентами різних видів аналізу фольклорного твору, визначення його жанрово-стильової своєрідності. Наступні етапи вивчення історико-літературних курсів так само базуються на знаннях з предмета «Вступ до літературознавства», проте уведення на третьому курсу дисципліни «Теорія літератури» дозволяє розширити діапазон знань студентів про напрями, течії, жанри, стилі за їхніми характерними особливостями, про поетику художнього твору, удосконалити вміння порівнювати мовні та літературні факти і явища із врахуванням закономірностей загальнолітературного розвитку, аналізувати твори української і зарубіжної літератури у контексті сучасних літературознавчих тенденцій, враховуючи індивідуальні естетично-творчі засади освоєння дійсності письменником, ментальні ознаки.

Отже, на основі проведеного аналізу освітніх документів (ОПП, НП, РПОК) можна зробити висновок, що теоретично літературознавчі дисципліни інтегровані на рівні змісту, компетентностей, програмних результатів. Важливо враховувати це у процесі викладання цих дисциплін на практиці, особливо у випадку, коли читають їх різні фахівці.

Міждисциплінарна інтеграція передбачає зв'язки літературознавчих курсів з нормативними предметами з циклу загальної підготовки: «Філософія», «Історія і культура України», «Педагогіка», «Психологія». Цей вид інтеграції можливий під час вивчення окремих тем. Наприклад, історичні події, суспільно-політичні, філософські ідеї, наукові відкриття наклали відбиток на культурно-мистецьке та літературне життя кожної конкретної епохи. Тому оглядові теми з історико- та теоретико-літературних курсів, «Дитячої літератури» базуються на знаннях з «Філософії», «Історії і культури України».

Інтеграція змісту предметів загального та професійного циклів можлива й на рівні певних програмових тем, спільних понять. Наприклад,

у курсі «Філософії» поняття світогляду розглядається дуже широко: «Світогляд як форма суспільної самосвідомості людини і спосіб духовного освоєння світу. Раціональні і нераціональні елементи світогляду. Категоріальна структура світогляду. Почуття і ідеали. Надія як єдність знання і віри. Віра і переконання. Загальні функції світогляду. Типологія світогляду. Повсякденний і теоретично осмислений світогляд. Історичні типи світогляду: міф, релігія, філософія, наука. Прояв історично сформованих типів світогляду в світогляді сучасної людини. Національне та загальнолюдське в світогляді. Поняття ментальності» (Робочі програми освітніх компонентів, 2019). Такі знання є ґрунтом для вивчення світогляду письменника, розкриття його особливостей у контексті біографії під час вивчення монографічних тем з історії літератури. Оперування філософськими поняттями є необхідними для з'ясування життєвої позиції, поглядів, ідей митця.

«Педагогіка» та «Психологія» як навчальні дисципліни формують знання про особистість, її розвиток, формування, індивідуально-психологічні особливості особистості, її пізнавальні та емоційно-вольові психічні процеси (Робочі програми освітніх компонентів, 2019). Такі знання варто інтегрувати у процесі вивчення біографії письменника, його індивідуальних рис (рівень освіти, характер, здібності, захоплення, світогляд), а також під час аналізу художніх текстів і персонажної характеристики (емоційно-вольової сфери). А оскільки багато письменників були педагогами, а педагоги ставали письменниками (Б. Грінченко, С. Васильченко, Ж.-Ж. Руссо, Л. Толстой, В. Сухомлинський Є. Ярошинська), то тематика, проблематика та ідейний зміст їхніх творів стосуються школи, учнів, вчителів, шкільного життя. У цьому випадку художньо-естетичний аналіз буде підсилюватися іншим аспектом. «Педагогіка» як наука про виховання, навчання, освіту, їх суть, завдання і зміст дає можливість студентам аналізувати тексти з точки зору майбутнього вчителя із застосуванням критичного мислення щодо ролі педагога у навчанні й вихованні молодого покоління та щодо значення освіти в житті суспільства, конкретної особи.

Лінгвістичні дисципліни (Сучасна українська літературна мова, Стилїстика української мови) є професійно орієнтованими, й у фаховій підготовці майбутнього вчителя виконують важливу функцію: формують предметну компетентність (ПК-2): «здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах» (Освітня професійна програма, 2018). Така спеціальна компетентність дає можливість студентам готувати виступи, розповіді, есе, формувати власну думку на заняттях з історико- та теоретико-літературознавчих дисциплін. Базові знання із сучасної української літературної мови, словниковий запас, сформовані вміння володіти словом на усіх рівнях, розуміти його значення: пряме і переносне, – це основа для роботи з художнім текстом.

Спостереженню над мовою літературних творів допомагає стилістика української мови. Адже стилістика як лінгвістична дисципліна вивчає особливості різних стилів, зокрема й художнього, епістолярного, публіцистичного, наукового. Тексти названих стилів наявні в курсі історії літератури. Вони репрезентують різнобічність таланту письменника не тільки у художній площині, а й в епістолярії, мемуарах, публіцистиці, наукових працях. Аналіз таких текстів на лінгвістичному рівні доповнює літературознавчий аспект.

Такий підхід до вивчення літературознавчих дисциплін дозволить сформулювати не тільки ґрунтовні знання з означуваних предметів, а й актуалізувати, систематизувати знання з інших дисциплін: «Інтеграція покликана заповнити незнання на стику диференційовано засвоєних знань, встановити природно існуючі зв'язки. Водночас інтеграція не повинна замінити навчання класичним навчальним предметам, вона повинна об'єднати знання в одну систему» (Нічишина, 2014: 181).

Інший різновид інтеграції стосується форм навчання. Аудиторні заняття та самоосвіта інтегруються через репрезентацію виконаної студентами самостійної роботи та індивідуальних завдань на лекціях чи практичних. Важливим аспектом такого виду діяльності є те, що самостійно виконані завдання студенти не здають викладачеві (який у кращому випадку поставить оцінку з усним коментарем, у гіршому – оцінить без будь-якого пояснення), а представляють для обговорення, аналізу та оцінювання в аудиторії. Для того, щоб індивідуальні чи самостійні роботи студенти могли представити на лекції, викладачеві необхідно підготувати випереджальні завдання з необхідним методичним супроводом щодо його виконання або інструктажем, оскільки тема є новою. Наприклад, викладач пропонує індивідуальне завдання «Зв'язок жанрів родинно-обрядової творчості з художньою літературою та їх дослідження» з таким коментарем: на основі прочитаних художніх творів підготувати уривки, у яких описано різні етапи весілля (сватання, дівич-вечір, власне весілля, понеділкування чи гості), родини, новосілля, похорон. Таким чином відбувається нашарування інтеграцій: міждисциплінарної («Фольклор», «Історії української літератури»), тобто змістової, та інтеграції форм навчання. У процесі викладу лекційного матеріалу один із пунктів плану «Зв'язок жанрів родинно-обрядової творчості з художньою літературою та їх дослідження» доповнить і проілюструє прикладами студент, який готував це завдання самостійно. Необхідно буде порівняти з уже освоєними на лекції знаннями про глибинну фольклорну магічну основу цих родинно-обрядових дійств з тими, що інтерпретовані в літературних текстах. Інтеграція такого типу передбачає системний підхід до форм навчання, до викладу знань у нових взаємозв'язках, а також формує у студентів якісно нові уявлення на стику традиційних знань з окремих предметів, стимулює інтелектуальну активність. Ця форма реалізується засобами педагогічної комунікації через активну діяльність суб'єкта викладання та суб'єкта учіння та їхньої взаємодії.

Інтеграція навчальної та позааудиторної виховної діяльності (участь у літературно-мистецьких заходах, конкурсах, брейн-рингах, літературно-ознавчих турнірах, презентаціях нових книг, творчих зустрічах) значною мірою сприяє формуванню у студентів загальних компетентностей: ЗК-2 «Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя», ЗК-4 «Здатність працювати в команді», ЗК-10 «Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. фахових, предметних компетентностей, особистісних якостей» (Освітня професійна програма, 2018).

Ще один надзвичайно важливий аспект інтеграції у системі викладання та учіння у взаємозв'язку та взаємодії суб'єктів цього процесу – це поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання, застосування інноваційних технологій у процесі вивчення літературознавчих дисциплін.

Викладання предметів літературознавчого циклу має відбуватися на засадах особистісно зорієнтованої технології, яка формує індивідуальні якості студента, і при цьому враховуються його особистісні зацікавлення, індивідуальна траєкторія навчання, психологічні особливості. Інтегрування технології критичного мислення у навчальний процес під час вивчення історико-літературних, теоретико-літературних дисциплін, «Фольклору», «Дитячої літератури» важливе з точки зору формування у студентів критичного мислення. За С. Терно, критичне мислення – умовна назва наукового типу мислення, яке застосовується для розв'язання нешаблонних практичних проблем і протиставляється догматичному мисленню. «Для критичного мислителя характерна відкритість для сумнівів (пошук та усвідомлення суперечностей), самостійність та гнучкість (пошук нової інформації, нових прийомів пізнання та діяльності), пошук доказів та перевірка обґрунтованості будь-яких знань» (2012: 30). Технологія критичного мислення реалізується через читання та письмо і базується на роботі з інформацією, яка опрацьовується із застосуванням різних форм та методів: «Хмара слів», кейсметод, сторітейлінг, кластер, фішбоун, сенквейн, «Ромашка Блума» тощо. Формування такого типу мислення у майбутніх учителів української мови та літератури можливе на основі аналізу художніх текстів, літературознавчих досліджень, першоджерел (мемуарної та епістолярної літератури). Застосування елементів цієї технології формує у здобувачів вищої освіти інтелектуальні вміння високого рівня: усвідомлення та оцінку проблеми, висування гіпотези, пошук вирішень, доведення чи спростування за допомогою аргументів і контраргументів та важливі особистісно значущі якості: об'єктивність, неупередженість, толерантність до інших думок та їх репрезентантів, визнання помилок.

Інформаційно-комунікаційні технології є одним із найефективніших новітніх засобів роботи з інформацією в усіх сферах суспільного життя, у тому числі й в освітній галузі. Необхідність інтегрування ІКТ у процес вивчення літературознавчих курсів очевидна з огляду на сучасні тенденції

створення інноваційного середовища в закладах вищої освіти. Застосування хмарних технологій, системи MOODLE створює нові можливості в навчальному процесі майбутніх учителів української мови та літератури та сприяє формуванню у них важливої загальної компетентності ЗК-8, «Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій» (Освітня професійна програма, 2018).

Результати та їх обговорення. Таким чином інтегрований підхід до вивчення дисциплін літературознавчого циклу має багатоаспектну основу і відбувається на різних рівнях. Зокрема, міждисциплінарна інтеграція ґрунтується на взаємозв'язках між предметами різних циклів: загального та професійного (спільні теми, поняття, теоретичні основи), інтеграція форм навчання передбачає поєднання аудиторних занять та самостійної роботи, навчальної та позааудиторної виховної діяльності. Інтегрування у навчальний процес технологій критичного мислення, особистісно зорієнтованої, інформаційно-комунікаційної сприяє формуванню не тільки загальних та предметних компетентностей, а й інтеграційної складової літературознавчої компетентності: змістової та процесуальної її частин.

Висновки та перспективи. Запропонована модель інтегрованого вивчення літературознавчих курсів має наукове підґрунтя і її частково було апробовано у процесі викладання літературознавчих дисциплін у ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Позитивні результати такого навчання дають підстави для проведення педагогічного експерименту в окремих закладах вищої освіти, які готують майбутніх учителів української мови та літератури.

Література

Навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти. Галузь знань: Освіта/Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова та література). Освітній рівень: Бакалавр. 2018. URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/> (дата звернення: 25.03.2020).

Нічишина В. В. Про науково-теоретичні засади підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів на основі інтегративного підходу. *Наукові записки. Сер. Педагогічні Науки*. Кіровоград, 2014. № 134. С.178–182.

Освітня професійна програма 014 Середня освіта (Українська мова та література). 2018. URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/OPP-2016-2018-uml.pdf> (дата звернення: 09.04.2020).

Робочі програми освітніх компонентів. Вступ до літературознавства. 2016. URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/navchalno-metodichne-zabezpecgenia/> (дата звернення: 01.04.2020)

Робочі програми освітніх компонентів. Філософія. 2019. URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/navchalno-metodichne-zabezpecgenia/> (дата звернення: 30.03.2020)

Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка; уклад. Н.Б. Копиленко та ін. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.

Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. 1-е вид. Київ: Українська радянська енциклопедія, 1974. 776 с.

Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія. *Історія в сучасній школі*. 2012. № 7–8. С. 27–39.

References

Navchalnyi plan pidhotovky здobuvachiv vyshchoi osvity. Haluz znan: Osvita/Pedahohika Spetsialnist 014 Serednia osvita (Ukrainska mova ta literatura). Osvitnii riven: Bakalavr. (2018). URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/> (Last accessed: 25.03.2020).

Nichyshyna V.V. (2014). Pro naukovo-teoretychni zasady pidvyshchennia efektyvnosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv na osnovi intehratyvnoho pidkходу. Naukovi zapysky (*Scientific notes*). Ser. Ped. Nauky. Kirovohrad, 134, 178 – 182 [In Ukrainian].

Osvitnia profesiina prohrama 014 Serednia osvita (Ukrainska mova ta literatura). (2018). URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/OPP-2016-2018-uml.pdf> (Last accessed: 09.04.2020).

Robochi prohramy osvity komponentiv. Vstup do literaturoznavstva. (2016). URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/navchalno-metodichne-zabezpechenia/> (Last accessed: 01.04.2020).

Robochi prohramy osvity komponentiv. Filosofiia. (2019). URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/navchalno-metodichne-zabezpechenia/> (Last accessed: 30.03.2020).

Pedahohichni slovnyk / za red. M.D. Yarmachenka; uklad. N.B. Kopylenko ta in. (2001). Kyiv: Pedahohichna dumka (Pedagogical thought), 516 s. [In Ukrainian].

Slovnyk inshomovnykh sliv / za red. O.S. Melnychuka. 1-e vyd. (1974). Kyiv: Ukrainskaadianska entsyklopediia (Ukrainian soviet encyclopedia), 776 [In Ukrainian].

Terno S. (2012). Svit krytychnoho myslennia: obraz ta mimikriia. *Istoriia v suchasni shkoli (History in Ukrainian schools)*, 7–8, 27–39 [In Ukrainian].

Анотація

У статті розглянуто теоретичні проблеми інтеграційних процесів в освіті, з'ясовано найбільш поширені види інтеграції. Авторка статті пропонує власну модель вивчення дисциплін літературознавчого циклу, за якою процеси інтеграції змісту, викладання та учіння поєднуються і на цій основі формується інтеграційна складова літературознавчої компетентності. У статті розкрито особливості інтеграції змісту, форм навчання (аудиторні заняття та самостійна робота), методів (традиційних та інтерактивних), інноваційних технологій (особистісно зорієнтованої, проєктної, критичного мислення, ІКТ) під час вивчення літературознавчих дисциплін, яка відбувається за умови активної взаємодії суб'єктів викладання та учіння.

Ключові слова: літературознавчі дисципліни, інтеграція змісту, інтеграція процесів викладання та учіння, майбутні вчителі української мови та літератури, інтеграційна складова літературознавчої компетентності.

Овдийчук Л. М. Специфика интегрированного изучения литературоведческих курсов в профессиональной подготовке будущих учителей украинского языка и литературы

В статье рассмотрены теоретические проблемы интеграционных процессов в образовании, установлено наиболее распространенные виды интеграции. Автор статьи предлагает собственную модель изучения дисциплин литературоведческого цикла, в которой процессы интеграции содержания, преподавания и учения сочетаются и на этой основе формируется интеграционная составляющая литературоведческой компетентности. В статье раскрыты особенности интеграции содержания, форм обучения (аудиторные занятия и самостоятельная работа), методов (традиционных и интерактивных), инновационных технологий (лично ориентированной, проектной, критического мышления, ИКТ) при изучении литературоведческих дисциплин, которая происходит при активном взаимодействии субъектов преподавания и учения.

Ключевые слова: литературоведческие дисциплины, интеграция содержания, интеграция процессов преподавания и учения, будущие учителя украинского языка и литературы, интеграционная составляющая литературоведческой компетентности.